

Kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunta 13.6.2019

Kuntaliiton näkemykset hallitusohjelmasta ja valtion vuoden 2020 talousarvioesityksen ja julkisen talouden suunnitelman valmistelusta

Kuntatalouden tila on huolestuttava

Tarkentuneet tilastotiedot kuntien, kuntayhtymien ja kuntakonsernien tilinpäätösennakoista vahvistivat, että kuntatalouden suotuisa kehitys päättyi vuonna 2018. Kuntatalouden tunnuslukujen raju heikennys johtuu menojen kasvusta pitkän aikavälin keskimääräiselle tasolle, verorahoituksen laskusta sekä investointien korkeasta tasosta. Erityisen huolestuttavaksi tilanteen tekee se, että tilastohistoriansa toiseksi heikoimpiin lukemiin painunut toiminnan ja investointien rahavirta ei näytä ennusteiden mukaan kohenevan tältä tasoltaan lähivuosina. Kuntataloutta haastavat jo nyt väestön ikääntymiseen liittyvät palvelutarpeet sekä väestön voimakas keskittyminen suurimpiin kaupunkeihin ja maakuntien keskuskaupunkeihin.

Kuntaliiton näkemykset hallitusohjelmasta

Antti Rinteen hallitusohjelma sisältää lukuisia kirjauksia, jotka tulevat vaikuttamaan kuntatalouden tuloihin ja menoihin tulevalla hallituskaudella. Tässä vaiheessa näyttää, että hallituksen toimenpiteistä kuntatalouteen aiheutuvien toimintamenojen euromääräinen muutos eli niin sanottu menorajoite tulee muuttumaan tällä hallituskaudella positiiviseksi, kun teknisessä julkisen talouden suunnitelmassa kuntatalouden menorajoite oli -910 miljoonaa euroa vuoden 2023 tasossa. Tavoitetilan muutos edelliseen hallituskauteen on huomattava.

Hallitusohjelman mukaan kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähentävät, lisäävät tai laajentavat toimenpiteet kompensoidaan kunnille täysimääräisesti valtionosuuksien muodossa tai poistamalla muita tehtäviä tai velvoitteita. Kirjaus on välttämätön apu kuntatalouden tervehdyttämiseen, ja sen tulee koskea myös tulopohjaan liittyviä toimia, kuten maksutulosten pienennyksiä. Julkisen sektorin tervehdyttämistä tukee myös se, että mitä todennäköisimmin tehtävien laajennukset ajoittuvat hallituskauden loppupuolelle.

Tästä huolimatta Kuntaliitto on huolissaan uusien tehtävien lisäykseen liittyvien kustannusvaikutusten realiteetista. Kuntaliitto selvitti alustavasti keskeisimpien kuntapäätösten taloudellisia vaikutusarvioita ja havaitsi, että hallitusohjelmassa toimiin liitetyt kustannusvaikutukset ovat selvästi pienempiä kuin Kuntaliiton arviot. Keskeisimpien toimien osalta – hoivamitoituksen nosto, hoitotakuun kiristäminen ja oppivelvollisuuden pidennys – eroa on vähintäänkin 250 miljoonaa euroa. Kustannuspaineita tulee lisäämään myös ammattitaitoisen työvoiman saatavuuteen liittyvät palkkapaineet.

Kuntaliitto korostaa sitä, että hallituskaudella säädettävien uusien tehtävien ja velvoitteiden kustannusvaikutukset tulee arvioida realistisesti ja yhteistyössä Kuntaliiton kanssa.

Hallitusohjelma sisältää myös kertaluonteisen tulevaisuusinvestointiohjelman, joka tukee hallitusohjelman tavoitteiden saavuttamista, ja jonka toimet rahoitetaan pääosin omaisuustuloilla. Tulevaisuusinvestointiohjelman koko on enintään kolme miljardia euroa.

Valitettavasti hyvin suuri osa hallitusohjelman kuntia koskevista tehtävien laajennuksista ja perusparannuksista näytetään rahoitettavan juuri kyseisestä tulevaisuusinvestointiohjelmasta. Tällaisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi kotihoidon kehittämishanke, maksuton ehkäisy alle 25-

vuotiaille, työllisyyspalveluiden hallinnon kehittäminen, Lape-muutosohjelma, negatiivisen tuloveron kokeilu, ammatillisen koulutuksen opettajien palkkaus, peruskoulun ja varhaiskasvatuksen laatu ja tasa-arvo-ohjelma, harrastustakuu, kirjastoaineistojen hankinta ja etsivä nuorisotyö.

Kuntaliitto huomauttaa, että liitteessä mainitut tulevaisuusinvestointiohjelman toimet eivät ole luonteeltaan kertaluonteisia.

Kuten hyvin monissa aikaisemmissa kärkihankkeissa, tällaiset toimet jäävät kuntatalouteen pysyviksi menonlisäyksiksi. Vaikka valtio vetäytyikin rahoitusvastuusta vuonna 2023 niin pysyvät menonlisäykset jäävät rasittamaan kuntatalouden ja siten myös koko julkisen sektorin kustannuksia ja kestävyyttä.

Kuntaliitto on tyytyväinen siitä, että hallitusohjelma pitäytyy valtionosuusasioiden osalta kevään 2019 teknisen julkisen talouden suunnitelman kuntataloutta koskevilla linjauksissa. Linjausten mukaan kilpailukykyopimuksen lomarahaleikkaukseen liittyvät valtionosuusleikkaukset päättyvät vuonna 2020, indeksijäädytykset päättyvät, valtion ja kuntien kustannustenjaon tarkistus toteutetaan edelleen vuosittain ja valtion veroperustemuutoksista aiheutuvat verotuottomenetykset kompensoidaan. Nämä toimet paikkaavat osaltaan kuntien kustannuspaineita ja aukkoja veropohjassa.

Kuntaliitto on tyytyväinen myös valtiovarainministeriön esitykseen, jonka mukaan veromenestysten kompensaatiot erotettaisiin peruspalveluiden valtionosuusmomentilta ja siirrettäisiin omalle momentilleen. Muutos lisää valtionosuusjärjestelmän läpinäkyvyyttä ja antaa päättäjille ymmärrettävämmän kuvan valtionosuuksien vuosittaisesta kehityksestä.

Kirjaus valtion päättämien veromenestysten kompensoinnista kunnille on tärkeä. Sen ohella on myönteistä, että kiinteistöverouudistusta jatketaan sekä tiemaksujen mahdollistamista selvittääin.

Hallitusohjelman mukaan julkisen talouden tasapainon tulee olla 0,0 prosenttia bruttokansantuotteesta vuonna 2023. Alasektoreiden rahoitusasematavoitteet asetetaan hallituskauden ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassa. Ohjelma varautuu myös useisiin elvyttäviin päätösperäisiin toimiin, joilla voidaan tukea kysyntää esimerkiksi suhdannetaantumien tilanteissa.

Jos hallitusohjelman toimenpiteiden kustannusarviot asetetaan realistisesti niin monet kuntataloutta koskevat hallitusohjelman linjaukset pitävät kuntatalouden tulojen ja menojen muutoksen lähellä neutraalia.

Tästä huolimatta Kuntaliitto on huolissaan epävarmuudesta, joka liittyy riittävän talouskasvun ja työllisyyden nousun saavuttamiseen sekä kuntatalouden ja koko julkisen sektorin rahoitusaseman tasapainottumiseen.

Julkista sektoria tasapainottavista tavoitteista huolimatta hallitusohjelma ei sisältänyt uusia kuntatalouden tuloja lisääviä tai menoja pienentäviä sopeutustoimia, vaikka kevään 2019 kuntatalousohjelman kehitysarviossa kuntataloudessa vallitsee selvä tulojen ja menojen epätasapaino. Osa tästä tulojen ja menojen epätasapainosta korjataan kuntien omilla sopeutustoimilla, mutta osa vetoavusta on tultava lainsäädäntöiteitse.

Paikallishallinnon rahoitusasematavoite on asetettava realistiselle ja saavuttavissa olevalle tasolle. Kuntaliitto pitää hallitusohjelmassa mainittuja julkisen sektorin tuottavuustoimia hyvänä tavoitteena, ja muistuttaa, että kuntakenttä tulee ottaa valmisteluun mukaan.

Syksyllä tehtävä kuntien tilanearviointi on tehtävä yhteistyössä Kuntaliiton kanssa.